

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ІНІЦІУВАННЯ ТВОРЧОСТІ ТА СИТУАТИВНОГО КЕРУВАННЯ ТВОРЧИМ ПРОЦЕСОМ

Упровадження знань про психологічні механізми і моделі творчого процесу в практику загальноосвітньої школи потребує подальшої адаптації теоретичних конструкцій до рівня конкретної методики організації творчого процесу. Ключова складність полягає в протиріччі між статичними і динамічними рівнями вивчення проблеми, – моделі створені в межах статичного підходу часто неможливо застосувати в умовах динаміки. Стандарти психодіагностичні виміри, як фонові показники стану особистості, переважно відносяться до функціонування особистості поза процесом творчості, на що вказують невеликі кореляції між ними та показниками творчої продуктивності. Типовий стан особистості зумовлює незначний рівень творчої ефективності, а саме відхилення від нього викликають значні творчі досягнення – дійсні максимуми досягаються як результат системних особистісних коливань психологічного стану.

Спроби рішення проблеми управління творчістю лише за "статичною" моделлю не відповідають суті проблеми творчості – необхідне психологічне дослідження на рівні динаміки змін стану особистості в ході творчості під впливом ситуативних взаємодій з учителем та учнями в умовах фонового впливу різноманітних факторів освітнього середовища. В реальних умовах освітніх закладів рішення проблеми практичного впровадження теоретичних уявлень про психологічні механізми творчості є розробка різноманітних проблемних середовищ для організації творчості молодших школярів у формі послідовних і паралельних ліній творчих задач наростаючої складності з широкими можливостями художньої, технічної, абстрактної, природної спрямованості, що дозволяють учням індивідуально й колективно реалізувати проекти, які виступають аналогами реальних виробничих процесів будівництва, мистецтва, науки тощо [6].

Проблемне середовище "тривимірне моделювання" - сукупність елементарних форм різних розмірів і засоби їх приєднання, що забезпечують можливість творчого створення довільних систем з новими властивостями, та дозволяють розробити послідовність творчих задач, які за внутрішнім змістом є нічим іншим як здійснення учнями повного творчого циклу: проблеми, свідомий і підсвідомий пошук, інсайт, вербалізація, фізична реалізація творчого рішення.

Перевагою проблемного середовища "тривимірне моделювання", порівняно з суто вербальними задачами навчальних дисциплін, є повна зовнішня візуальна контрольованість процесу творчого мислення дитини, що забезпечується спостереженням за діями дітей з елементами проблеми, супутніми невербальними проявами та відображує рівень розвитку творчих можливостей дитини, який відповідає рівню складності успішно виконаного творчого проекту.

Головна логіка стимулювання творчості в молодших школярів при використанні моделювання, полягає в послідовному підвищенні складності творчих проектів шляхом поступового збільшення кількості елементів та підвищення критеріальних вимог до результату. Засвоєння учнями базових вмінь у проблемній області творчості – ключова умова успішності реалізації надскладних проектів.

Одною з ключових переваг методики об'єктного (тривимірного) моделювання при ініціюванні творчості є те, що вона спрямована на тісне поєднання результатів психологічних досліджень закономірностей і механізмів творчої діяльності та ключових педагогічних принципів (В.О. Моляко, О.І. Кульчицька, О.М. Матюшкін, Н.І.Литвинова, Л.Г.Чорна, В.Меле, Г.Плюрковський, Л.Г.Вержижковська та ін.). Забезпечення розвитку особистості молодших школярів методично реалізовано в тому, що методика тривимірного моделювання передбачає поступову зміну акцентів в ході роботи учнів за наступними напрямками: від простого до складного; від індивідуальної роботи до колективного виконання проектів; від абстрактних завдань до таких, що відображують реальність; від ігрових завдань до навчальних (геометрія, хімія, фізика...); від плоских завдань до тривимірних; від простих форм до змінених від роботи за надруктованими еталонами форм до роботи по створенню самих еталонів форм; від поодиноких форм до таких, що складаються з кількох простих форм; від репродуктивних завдань до творчих завдань різної складності; від просторових завдань до завдань, що вимагають інтелектуальної роботи; від виконавських завдань до завдань в позиції архітектора проектів; від чорно-білого до кольорового оформлення поверхонь; від простих поверхонь до дизайнерського їх оформлення; від створення форм на папері до створення форм на комп'ютері та ін.

Отже, пропорційно до рівня розвитку вмінь і творчих можливостей дітей, методика пропонує вчителю підвищувати рівень складності завдань з одночасним повним розумінням її призначення як засобу прискорення розвитку навичок творчості й особистості учнів. Зазвичай продукти творчості молодших школярів добре відповідають і віддзеркалюють ступень внутрішнього розвитку дітей, що дозволяє трактувати особливості творчих продуктів як показник особистісного рівня розвитку й використовувати у подальшій виховній роботі, корекції, плануванні зони ближнього розвитку.

Запропонована технологія управління творчістю руйнує бар'єр між педагогікою, що перебільшено концентрується на методиці взаємодії учнів і вчителя з приводу інформації навчальних предметів, і психологією, що задовольняється лише констатуванням закономірностей і механізмів психічного без впровадження. Для повноцінного її застосування потрібне суцільне поєднання психологічних і педагогічних засобів роботи вчителя.

Для досягнення більшої результативності творчих дій молодших школярів нами апробовано новий стратегічний підхід в організації діяльності вчителя з керування творчістю молодших школярів. Він поєднує засоби психологічного тренінгу з виклику станів, сприятливих для інсайт-процесу у формі організації коротких психологічних вправ з учнями, на фоні попереднього ініційованого підсвідомого творчого пошуку. Це відбувається у наступний спосіб: заглиблення учнів у проблему і сильна мотивація тимчасово переривається фізичними і психологічними вправами для виклику таких сприятливих для творчості коливань стану особистості, які провокують інсайт-стрибок.

Теоретичне й емпіричне дослідження умов і чинників творчих можливостей школярів молодшого віку, проведені нами для з'ясування психологічних закономірностей особистісної детермінації творчих досягнень, дозволило визначити певні внутрішні чинники і зв'язки, що різною мірою сприяють або гальмують творчість дітей [5]. Отримані в теоретичному дослідженні результати сформульовані у загальній формі як стратегічні й тактичні принципи розвитку особистості школярів, яких важливо дотримуватись для прискорення розвитку їх творчих здібностей. Для дійсно ефективного застосування запропонованих теоретичних конструкцій необхідна певна їх трансформація до рівня методики індивідуального розвитку дітей, що потребує розкриття особливостей використання психологічних закономірностей творчої діяльності молодших школярів і змісту методики психологічного тренінгу у формі більш деталізованої технології розвитку дітей та алгоритмів занять з формування творчого стану й креативності.

Креативність – риса особистості, що виявляється у тенденції до виконання внутрішніх або зовнішніх дій по-новому, до комбінування й пошуку нових властивостей, функцій чи інших корисних можливостей об'єктів. Люди істотно відрізняються за креативністю і, подібно до емоційно-почуттєвих чи функціональних станів, схильні періодично вводити в особливий творчий стан, в якому рівень творчих досягнень значно зростає. Отже, креативність – латентна характеристика особистості, що з певною ймовірністю, спонтанно чи свідомо актуалізується у формі творчого стану і виявляється у продуктивних творчих діях людини.

Креативність молодших школярів на емпіричному рівні вимірювалась на основі статистичного аналізу масиву емпіричних корелятивних показників творчих проявів дітей отриманих за експертними оцінками вчителів, визначених кількома методами, і окремих субтестів проекції цих показників на вектор "Креативність". В учнів чоловічої статі найбільші позитивні кореляції вектору "Креативність" виявлені з такими показниками: соціометричним індексом "діловий лідер" (+0,537), В – Інтелект (+0,467), С – Емоційна нерівноваженість (+0,449), І – М'якість (+0,337); виявлена від'ємна кореляція з факторами: D – Нетерплячість (–0,405) і Нейротизм (–0,240). Перелічені та інші результати дослідження вказують на контури психологічного механізму творчої діяльності хлопчиків. Креативність хлопчиків максимізується у випадку їх терплячих, послідовних і м'яких особистих дій, заснована на інтелектуальній та вербальній діяльності, стимулюється коливаннями емоційного стану, при вдалому стримуванні невротичних проявів, що добре узгоджується з відомими дослідженнями впливу гендерного фактору на діяльність чоловіків [11].

В осіб жіночої статі виявлені позитивні кореляції вектору "Креативність" з показниками: "емоційний лідер" (+0,629), "діловий лідер" (+0,624), В – Інтелект (+0,333), F – Безтурботність (+0,287), Q3 – Самоконтроль (+0,229); виявлено від'ємні кореляції: D – Нетерплячість (–0,318), Екстраверсія (–0,255), А – Інтенсивність спілкування (–0,227), Нейротизм (–0,217). Отже, можливий психологічний механізм творчих досягнень дівчаток дещо інший – їх креативність максимізується у випадку інтенсивних емоційних особистих взаємодій з позиції лідерування, частково спирається на інтелект, безтурботний стан, з високим самоконтролем нетерплячості та невротичних проявів, стримуванні зайвого спілкування, стану переспрямування уваги з зовнішніх об'єктів на внутрішні. Таке пояснення також збігається з результатами гендерних досліджень – на відміну від "цілеорієнтованих" чоловіків, жінки – "людиноорієнтовані" [11], що накладає відбиток на зміст і стиль творчості кожної статі.

Для практичного використання виявлених психологічних закономірностей нами була запропонована теоретична модель [5] конструювання соціально-психологічного тренінгу з розвитку творчої продуктивності. За цією моделлю за для досягнення максимуму творчої продуктивності вчитель (рис. 1) цілеспрямовано *через зміст діяльності дитини, спрямовуючи її увагу і дії або на зовнішні об'єкти* (конструктивна діяльність, що вимагає творчості), *або на внутрішні* (психотехнічні вправи з виклику творчого стану).

Важливою особливістю запропонованої моделі тренінгу є те, що вправи поступово розміщуються тренером в часі за "ситуативним принципом", а сам тренінг може продовжуватись протягом кількох днів, тижнів або навіть місяців. Така можливість зумовлена, насамперед, об'єктом творчості. На відміну від типового навчального процесу, де, фактично, окремі навички та знання мають формуватись поступово, тренінг "творчих станів" дозволяє ситуативно обирати наступну вправу або творчу задачу за рішенням вчителя або, навіть, як самостійний вибір з альтернативних варіантів самими учнями.

Рис. 1. Загальна схема конструювання послідовності психотехнічних вправ психологічного тренінгу з формування творчого стану для досягнення максимальної творчої продуктивності.

Важливим доповненням до запропонованої схеми тренінгу "творчих станів" є (також ситуативне) використання тренером наступних стратегічних і тактичних принципів, підходів і алгоритмів організації творчих занять: багаторазове повторення окремих вправ з метою досягнення автоматизації здійснення учнями елементарних базових компонентів творчої діяльності; постійне коливання психологічного стану дитини, з метою досягнення одночасної активізації протилежних полюсів якостей особистості, властивостей характеру й особливостей поведінки; постійне тренування за двокомпонентною структурою – створення або виклик психотехнічними вправами творчого стану і наступне ігрове зіткнення дитини з творчою задачею, проблемою, запитанням; підтримка високого рівня функціонального стану учнів, навчання їх вмінно тонізувати тіло, переборювати втому, обирати міру активності пропорційну завданню; стимулювання будь-яких соціально-корисних творчих дій у побуті, навчанні, відносинах і окремих видах діяльності; виконання психотехнічних вправ з активізації вектора етики, соціальної допустимості, моральної оцінки запланованих творчих дій; підтримка постійних змін спрямованості уваги, якості й новизни в діяльності молодших школярів, заохочення нетипових дій у вирішенні творчих завдань, використання помилок для зміни погляду на творчу проблему; формування й руйнування стереотипів поведінки у психологічних вправах на імітацію та швидку зміну протилежних ролей; формування психотехнічними вправами компонентів особистості, які відсутні у даній статі, з метою розширення репертуару алгоритмів вирішення творчих завдань; підтримка сильної мотивації учнів на досягнення майстерності у будь-яких соціально допустимих видах діяльності; виклик тимчасової внутрішньої дезорганізації для створення нової конфігурації структури властивостей особистості спеціальними психотехнічними вправами; постійне ускладнення творчої задачі шляхом введення нових критеріїв якості її вирішення, що переповнює, тренує та збільшує поле свідомості дитини; введення факторів, що заважають і цим тренують вольову концентрацію на задачі й об'єкті; імітація умов змагання з іншими учнями (навчає учнів не робити зайвих дій) та ін.

Раніше запропонована нами [5] методика "коливання стану особистості" психологічно обґрунтована як інструмент цілеспрямованого впливу на обсяг діапазону зміни стану свідомості дитини в ході виконання короткотермінових психотехнічних завдань для виклику протилежних якостей і станів. В цій методиці головним алгоритмом конструювання тренінгової серії є чергування вправ, що стимулюють протилежні (за напрямком) властивості особистості, а в момент досягнення цілісного стану (активність протилежних функцій) здійснюється пред'явлення дитині творчого завдання, що істотно підвищує імовірність досягнення творчих результатів.

Протилежні якості та стани, застосовані в методиці "коливання стану особистості", викликаються в ході інтеракцій вчителя з учнем завданнями з поведінкового й вербального інцибування *полюсів*: увага в середину – увага назовні; широка увага – вузька увага; крапкова (сфокусована) увага – периферійна увага; розслаблення – тонізація; розгалуженість – самоконтроль; раціональність – ірраціональність; прямий зміст – прихований зміст; зовнішній діалог – внутрішній діалог; повне підпорядкування – повне керування; дії без перешкод – дії з перешкодами; типова поведінка – нетипова поведінка; згадування минулого – моделювання майбутнього; абстрактна продуктивність – конкретна продуктивність; емоційність – холодність; вольове гальмування – вольова активізація; необмежена фантазія – фантазія з обмеженнями; прискорення дій – надмірне уповільнення дій.

Важливим психолого-педагогічним аспектом управління творчим процесом є "організаційне коливання", що чергує індивідуальні дії, роботу в парах та роботу в групах. Вчитель ситуативно надає учням завдання різних типів з прихованою метою навчити учнів *працювати спільно*. В ході роботи виникає проблема лідерства та підпорядкування, яка дуже складно вирішується самими учнями, тобто, – потребує періодичного втручання вчителя.

Іншим важливим аспектом організації творчих занять є врахування гендерного фактору – поєднання в парах і групах учнів різної статі. Дівчатка мають тенденцію (схильність) до оформлення зовнішньої сторони тривимірних форм, а хлопчики до структуризації та компонування елементів. Дівчатка частіше виконують функцію забезпечення спілкування, оцінки й емоційно мотивують діяльність, хлопчики надають діям більшу цілеспрямованість, якщо мета їх захоплює. Дівчатка краще виготовляють маленькі об'єкти, хлопчики – великі. Дівчатка часто виступають "етичними контролерами" змісту і стилю діяльності й стримують поведінку хлопчиків, які, захоплюючись творчістю, забувають про самоконтроль. Спільне обмірковування проєктів в групах подібне до "мозкового штурму" в дорослих, але менш цілеспрямоване, поверхневе, що вказує на необхідність періодичного коригуючого педагогічного втручання вчителя.

Отже, в ході психологічного тренінгу з розвитку креативності особистості, учні, під керівництвом вчителя, постійно змінюють напрямок уваги з внутрішніх на зовнішні об'єкти і навпаки, що формує творчий стан; "креативність" спрямовується на ситуативно доступні завдання, що одночасно потребують розвитку всіх нових творчих навичок; емоційно вмотивовані самим творчим процесом, учні стають суб'єктами свого саморозвитку – активно й самостійно створюють об'єкти за зміненими еталонними прототипами, формуючі в собі все більш складні конструктивні вміння.

Психотехнічні вправи з розвитку уваги в ході створення творчого стану методом "коливання стану особистості" викликають істотну активізацію *образної сфери*. Творча атмосфера заняття настільки захоплює увагу учнів, що формується підсвідома сконцентрованість на моделюванні й поза заняттями в школі. Таким чином, творча тенденція зберігається у вигляді *підсвідомої готовності до творчості* відносно будь-яких об'єктів і проблем реальності, що і є однією з ключових педагогічних цілей. Завданням вчителів і батьків, в цьому розумінні, стає спрямування енергії готовності дитини до творчих дій на навчальні й етично прийнятні задачі.

У психологічному аспекті прихованою метою тренінгу "творчих станів" виступає *переконфігурація рис і властивостей особистості* молодших школярів на рівні латентних факторів так, щоб креативність стала одним з впливових системоутворюючих факторів поведінки та навчання учнів. Наведені вище дані дослідження про особистісну детермінацію творчих станів молодших школярів виявляють типову систему зв'язків "креативності" з рисами особистості. За даними наших досліджень, ці зв'язки поступово змінюються внаслідок участі дітей в психологічних тренінгах з розвитку креативності (на матеріалі моделювання чи виконання інших творчих проблемних задач). "Вмикання" творчого стану стає своєрідною *установкою* у сприйнятті шкільного навчального матеріалу, стійкою особистісною тенденцією до творчого розв'язання проблем у різноманітних міжособистісних та предметних ситуаціях.

Отже, психологічно доцільне адаптивно-ситуативне використання психотехнічних засобів і творчого проблемного середовища (моделювання), засноване на комплексному застосуванні системи стратегічних, тактичних й методичних принципів організації психологічного тренінгу з врахуванням внутрішніх психологічних закономірностей функціонування особистості, забезпечує вчителя дієвим педагогічним інструментом розвитку креативності молодших школярів, як латентної риси, що виявляється в життєдіяльності дітей за межами школи стосовно позаучбових творчих проблем.

Методика моделювання, як засіб виконання послідовних серій творчих задач, заснована на моделях психологічних механізмів і стадій творчої діяльності [7]. Особисте переживання молодшими школярами в ході виконання кожної задачі ключового моменту творчості – інсайту – виступає головним завданням управління творчістю з боку вчителя. Фактично, вчитель створює психологічно правильну атмосферу, надає творчу проблему, символічно чи прямо підказує напрямкову пошуку, підтримує пошукову і оціночну діяльність учнів, формулює творчу задачу по-іншому і т.п.

На психологічному рівні дії вчителя – це поступове накопичення в свідомості учня необхідної інформації, отримання потенційно достатніх для знаходження творчого рішення вмінь, ресурсів, виклик емоційно напруженого цілеспрямованого творчого стану до тих пір, доки учень не здійснить творчий "стрибок" в розумінні проблеми й способи вирішення задачі – особисте переживання інсайту. З цієї миті вчитель вже підтримує процес впровадження – досягнення конкретного матеріального результату, практичних дій учня з виготовлення об'єкта наданням критеріїв якості матеріального результату. Отже, *головна задача вчителя не зовнішня, а внутрішня дії учня*: по-перше, накопичення досвіду переживання інсайту, по-друге, засвоєння й самостійне використання критеріїв якості власної творчої діяльності.

Постановка вчителем творчої задачі для учнів – це визначення цілі як системи з новими властивостями. Необхідні *дві форми постановки задачі*: вербальна постановка – чітке словесне формулювання кінцевого результату (набору необхідних властивостей); невербальна постановка задачі – графічна, чуттєва, рухова, кольорова постановка задачі про властивості нової створюваної системи. Дві форми постановки проблеми бажано чергувати – це

психотехнічна гра, що поступово формує творчий стан в особистості учнів і переспрямовує їх увагу в цьому стані на творчу проблему на рівні свідомості, і підсвідомому рівні.

Певною мірою сприятливим методичним прийомом підвищення ймовірності "інсайт-процесу" є педагогічна стратегія "індивідуалізації", що полягає в наступному: в школі учня вчитель виводить в фазу "творчого занурення", викладає таку задачу для домашнього вирішення та переключує увагу учня на інший навчальний матеріал.

Корисним педагогічним ходом є проведення бесід з молодшими школярами про сутність творчості як створення нового і раніше невідомого та демонстрація чисельних різноманітних прикладів використання алгоритмів творчості в досвіді людства на прикладі відомих людей.

Одною з найважливіших переваг методики моделювання є *активність кожного учня*, що вивільняє час вчителя для індивідуальної роботи з окремими учнями, які переживають найбільші труднощі в процесі творчості.

При тривимірному моделюванні фаза вербалізації може бути відсутня – дитина просто діє. Вербалізація творчих дій – це окреме педагогічне завдання, яке можна провести індивідуально чи у мікрогрупах. Часто вербалізація може бути зайвою, якщо вилучає можливості творчого стрибка в інших учнів, що підслухали спосіб вирішення творчої проблеми. Отже, контроль вчителем цього аспекту процесу творчості сприяє успішності його організації.

Важливим психологічним аспектом керування творчою діяльністю молодших школярів є, з одного боку, врахування рис особистості та психологічних особливостей характеру і поведінки учнів, які мають базовий, середній за інтенсивністю, статичний характер. З іншого – вчитель засобами коливання стану особистості викликає несприятливі конкретні риси чи їх інтенсивність. Хоч ці риси, більшою мірою, зникають по завершенні творчої діяльності, окремі коливання можуть викликані небажані прояви на межі акцентуації. Ці ризики є платою за входження в стан творчості. Отже, зміст психологічної підготовки вчителя, який використовує засоби коливання стану особистості, слід розширити спеціальними психотерапевтичними знаннями і вміннями про роботу з акцентуованими особистостями для запобігання крайніх станів та недопущення фіксації дітей в них.

Серія творчих завдань ні що інше як психологічний тренінг значної кількості дій учнів з усіх стадій творчої діяльності (проблема, визрівання, інсайт, реалізація). Кінцевою метою використання в загальноосвітніх закладах запропонованої методики є, по-перше, послідовності простих інсайтів необхідних для створення установки на готовність до рішення більш складних задач, по-друге, – формування в учнів звички творчо діяти в умовах реальних життєвих проблем. Для прискорення досягнення такого педагогічного результату кожний цикл творчості в межах задачі завершується особливим педагогічним прийомом – вербальним пов'язуванням стилю діяльності учня з довільними практичними життєвими ситуаціями (стосунками, професією, поведінкою, навчанням тощо). Таке багаторазове асоціювання забезпечує стійке запам'ятовування учнями принципів творчої роботи і вимог до результатів творчої діяльності.

Отже, запропонована внутрішня структура ініціювання творчих дій спрямована на формування усвідомлених і неусвідомлених психологічних установок до творчого вирішення довільних проблем суспільного, виробничого і наукового напрямків не тільки в ході навчання у школі, а й після отримання середньої та вищої освіти.

На основі використання окремих змістовних складових загальноосвітнього навчального процесу в змісті самих творчих завдань досягається стійка орієнтація учнів на творче вивчення навчальних дисциплін в поточному і у наступних класах. Педагогічний прийом роботи за прецедентами передбачає, що будь-яка окрема операція з моделювання – це відправна точка для переходу до навчального матеріалу різних навчальних предметів. Також, важливо, щоб методика моделювання, сконцентрована переважно на просторовому мисленні, була доповнена завданнями з інших сфер творчості.

Система факторів творчості та їх взаємодія мають настільки складний характер, що *навіть при сприятливих умовах з невідомих причин інсайт то відбувається, то не відбувається*. Вчителю залишається спокійно прийняти це й знов і знов переглядати засоби організації та управління творчою діяльністю молодших школярів – шляхи створення і впливу через системи зовнішніх (учитель, група, атмосфера, матеріальне забезпечення, виклик творчого стану) і внутрішніх факторів (систем рис, мотивів, навичок, емоційних станів). Дуже бажано сконцентруватись на управлінні ключовими умовами, в яких може здійснитись креативний стрибок мислення дитини – створенні дійсно творчого, ресурсного середовища, що поєднує зовнішні умови творчості, внутрішні умови творчості та здійснення динамічної підтримки локальних і специфічних факторів творчого процесу, необхідних на різних його фазах.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Альтшуллер Г.С.* Творчество как точная наука: Теория решения изобрет. задач / Г.С. Альтшуллер. – М.: Сов. радио, 1979. – 175 с.
2. *Бешелев С.Д.* Математико-статистические методы экспертных оценок / Бешелев С.Д., Гурвич Ф.Г. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Статистика, 1980. – 263с.
3. *Битинас В.П.* Многомерный анализ в педагогике и педагогической психологии / В.П. Битинас. – Вильнюс, 1971. – 347 с.
4. *Браверман Э.М.* Структурные методы обработки эмпирических данных / Э.М. Браверман, М.Б. Мучник. – М., 1983. – 464 с.
5. *Воронок И.В.* Психологические особенности реализации творческого потенциала младших школьников : диссертация на звание канд. психол. наук / И.В. Воронок. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2003.
6. *Воронок И.В.* Проблемные среды творческой деятельности младших школьников / Актуальные проблемы психологии: Проблемы психологии творчества: Сборник научных работ / И.В. Воронок [за ред. В.О. Моляко]. – Т.12. – Вып. 5. – Ч. II. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. – С. 69-79.
7. *Воронок И.В.* Теоретический аспект психолого-педагогической технологии организации творческой деятельности младших школьников / Воронок И.В. // Актуальные проблемы психологии: Проблемы психологии одарованности: Сборник научных работ / [за ред. С.Д. Максименко та Р.О. Семенової]. – Т.6. – Вып. 3. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 74-78.
8. *Джос В.В.* Практическое руководство по тесту Люшера / В.В. Джос. – Кишинев, 1990. – 175 с.
9. Методичні матеріали для шкільного психолога. Вып. 1. / [за ред. В.Г. Панка]. – К.: Інститут психології АПН України, 1992. – 84 с.
10. Краткий тест творческого мышления. Фигурная форма: пособие для школьных психологов / [под ред. Е.И. Щербановой, И.С. Авериной]. – М., 1995. – 47 с.
11. *Ильин Е.П.* Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2006. – 544 с.
12. Фигурная форма теста "А" творческого мышления П. Торренса - ТТСТ / Методические рекомендации по работе с тестом для школьных психологов. – М., 1990. – 46 с.
13. *Харман Г.* Современный факторный анализ / Г. Харман. – М., 1972. – 485 с.
14. *Яценко Т.С.* Активная социально-психологическая подготовка учителя до сплуквання з учнями: кн. для учителя / Т.С. Яценко. – К.: Освіта, 1993. – 208 с.

Подано до редакції 05.02.10

РЕЗЮМЕ

У статті розглянуті важливі аспекти управління творчістю в контексті загальної теорії творчого процесу, концепції коливань стану особистості з урахуванням матеріалу творчої діяльності й специфічних засобів творчих праць у проблемному середовищі моделювання об'ємних об'єктів.

Ключові слова: творча діяльність молодших школярів, творчий процес, креативність, тривимірне (об'ємне) моделювання, "коливання стану особистості", інсайт.

И.В. Воронок ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДИКИ ИНИЦИИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСТВА И СИТУАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ТВОРЧЕСКИМ ПРОЦЕССОМ

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены важные аспекты управления творчеством в контексте общей теории творческого процесса, концепции колебаний состояния личности с учетом материала творческой деятельности и специфических средств творческих работ в проблемной среде моделирования объемных объектов.

Ключевые слова: творческая деятельность младших школьников, творческий процесс, креативность, трехмерное (объемное) моделирование, "колебание состояния личности", инсайт.

I.V. Voronyuk PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGIC ASPECTS OF APPLYING METHODS OF INITIATING CREATIVITY AND SITUATIONAL ADMINISTRATING CREATIVE PROCESS

SUMMARY

The article covers some important aspects of administrating creativity in context of general theory of creative process, concept of fluctuations of personal states due to material of creative activity and specific means of creative works in the problem environment of designing three-dimensional objects.

Keywords: creative activity of junior schoolchildren, creative process, creativity, three-dimensional design, "fluctuations of personal states", insight.